

MINISTARSTVO VANJSKIH POSLOVA

MAPA PUTA

Za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih prijetnji i rizika (HBRN), prevenciju i suzbijanje proliferacije oružja za masovno uništenje i sredstava za njihovu isporuku, te onemogućavanje njihovog dospijevanja u ruke nedržavnih aktera (2023-2028)

Oktobar 2022. godine

Sadržaj:

➤ Uvod:.....	3
➤ Polazne osnove Mape puta:.....	4
➤ Pravni okvir:.....	6
➤ Procjena HBRN prijetnji i rizika po Crnu Goru:.....	9
➤ Kapaciteti za ublažavanje HBRN prijetnji i rizika:.....	13
➤ Predloženi koraci za jačanje nacionalnih kapaciteta za suzbijanje širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku:.....	15
➤ Nadležni organi za implementaciju Mape puta:.....	18
➤ Organizacija procesa praćenja i evaluacije implementacije Mape puta:.....	19
➤ Tabelarni prikaz planiranih mjera i aktivnosti:.....	20

Uvod

Mapa puta za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih (u daljem tekstu HBRN) prijetnji i rizika, prevenciju i suzbijanje proliferacije oružja za masovno uništenje (u daljem tekstu OMU) i sredstava za njihovu isporuku, te onemogućavanje njihovog dospijevanja u ruke nedržavnih aktera 2023-2028 (u daljem tekstu Mapa puta), služi kao strateška platforma i utvrđuje opšti okvir i smjernice djelovanja institucija Crne Gore u dijelu prevencije, detekcije, suzbijanja i zaštite od HBRN prijetnji i rizika, prevencije, detekcije i suzbijanja proliferacije/širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku, te njihovog dospijevanja u ruke nedržavnih aktera, u cilju kreiranja sveobuhvatnog nacionalnog odgovora na navedene izazove. Mapa puta dalje definiše smjernice za koordinaciju aktivnosti na nacionalnom nivou, kao i ostvarivanja saradnje sa drugim državama, regionalnim i međunarodnim organizacijama i inicijativama radi sveobuhvatnog i efikasnog suočavanja sa ovim složenim međunarodnim fenomenom.

Početak 2020. godine, pod koordinatorskom ulogom Ministarstva vanjskih poslova, otpočet je proces revizije Strategije za neproliferaciju OMU (2016-2020), sa namjerom da se sačini novi strateški dokument, a koji bi obuhvatio mjere za implementaciju Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija (u daljem tekstu SB UN) 1540¹, prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od HBRN prijetnji i rizika, te, generalno, za neproliferaciju OMU i sredstava za njihovu isporuku, kao i sprječavanja njihovog dospijevanja u ruke nedržavnih aktera. Izrada novog strateškog dokumenta prvobitno je planirana Programom rada Vlade za 2020. godinu, ali je Covid-19 pandemija u značajnoj mjeri otežala i usporila ove napore.

U cilju racionalnog i ekonomičnog pristupa, a imajući u vidu specifičnost oblasti javne politike HBRN prijetnji i rizika, te proliferacije OMU, u koordinaciji sa nadležnim organima – u prvom redu Sektorom Generalnog sekretarijata Vlade za koordinaciju, usklađenost i praćenje sprovođenja strateških dokumenata kojima se utvrđuju javne politike - odlučeno je da je za konkretnu politiku podobnije ono rješenje koje se ogleda u donošenju posebnog, planskog dokumenta, kojim bi se na adekvatan način odgovorilo potrebama koje proizilaze iz nacionalnih, regionalnih i međunarodnih obaveza Crne Gore u ovom domenu, a istovremeno demonstrirala politička i praktična posvećenost zemlje tretiranju pomenutih izazova.

Mapa puta će biti oročena na period od 5 godina (2023-2028). Dokument je izrađen pod koordinatorskom ulogom Ministarstva vanjskih poslova, a u bliskoj saradnji i uz značajan doprinos svih relevantnih resora i institucija koje učestvuju u radu Nacionalnog koordinacionog tijela za

¹ Rezolucija SB UN 1540 usvojena je jednoglasno 28. aprila 2004. godine i prva je rezolucija kojom se uspostavlja obaveza državama da unaprijede nacionalno zakonodavstvo sa ciljem stvaranja efikasnih kontrolnih mehanizama kako OMU ne bi dospjelo u ruke nedržavnih aktera. Rezolucija 1540 obavezuje sve države da se uzdrže od pružanja pomoći nedržavnim akterima da razvijaju, nabavljaju, proizvode, posjeduju, transportuju ili koriste nuklearno, hemijsko ili biološko oružje i sredstva za njihovu isporuku. Shodno odredbama rezolucije, države su dužne da: 1) usvoje odgovarajuće mjere fizičke zaštite materijala povezanih sa OMU i sredstvima za njihovu isporuku kako bi spriječile proliferaciju; 2) uspostave efikasne mehanizme za kontrolu trgovine i transfera srodnih materijala (hemijskih, bioloških i nuklearnih) kako bi se spriječila njihova nelegalna trgovina. Rezolucija SB UN 1540 ne nameće obaveze zemljama članicama po pitanju radioloških materijala.

neproliferaciju OMU², iz domena sopstvene ekspertize i nadležnosti. Institucije koje su učestvovala u kreiranju Mape puta dale su saglasnost na njen tekst, čime su prihvatile obavezu da sudjeluju u realizaciji mjera i aktivnosti, te dostizanju ciljeva predviđenih navedenim dokumentom.

Ministarstvo vanjskih poslova je u procesu izrade predmetnog dokumenta, u cilju kreiranja što kvalitetnijeg i sveobuhvatnijeg strateškog sadržaja, konsultovalo više regionalnih i međunarodnih ekspertskih tijela i instanci - među kojima su Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju (u daljem tekstu OEBS), Komitet SB UN za Rezoluciju 1540, Centar za bezbjednosnu saradnju u jugoistočnoj Evropi (u daljem tekstu RACVIAC). Sa svih navedenih adresa, uz sugestije i komentare koji su inkorporirani u tekst dokumenta, pohvaljen je sadržaj Mape puta, kao i činjenica da objedinjava aktivnosti koje su u prethodnom periodu bile sadržane u više različitih dokumenata, što je uzrokovalo nedostatak sinergije i rasipanja resursa u procesu realizacije mjera i aktivnosti, a koje su, po svojoj prirodi, blisko povezane.

Polazne osnove Mape puta

Crna Gora pripada regionu koji je još uvijek u fazi tranzicije, što može biti razlog za potencijalnu nestabilnost. Pozitivna okolnost je svakako ta što su zemlje regiona članice ključnih međunarodnih instrumenata za prevenciju i suzbijanje HBRN prijetnji i rizika i širenja OMU, te shodno preuzetim obavezama ne razvijaju navedenu vrstu naoružanja. Obzirom na položaj Crne Gore, na njenu bezbjednost mogu negativno uticati krize u neposrednom okruženju, ali i u širem području, naročito u regionu koji obuhvata Bliski istok, Kavkaz, sjevernu Afriku i ukupno područje Mediterana. Na navedenim prostorima sve je izraženije ispoljavanje transnacionalnih prijetnji i prenošenje kriza prema evropskom kontinentu. Crna Gora se nalazi na potencijalno tranzitnoj ruti gdje se prepliću krijumčarski pravci iz Azije, Afrike i istočne Evrope prema zapadnoj Evropi, zbog čega je dodatno pogođena ovom vrstom ugrožavanja njene bezbjednosti.

Mapom puta se nastoji obezbijediti strateška platforma i instrument za utvrđivanje ključnih HBRN i proliferacionih rizika, koji su najrelevantniji za Crnu Goru, te određivanje prioriteta među

² Vlada Crne Gore, na sjednici od 6. jula 2017. godine, a na predlog Ministarstva vanjskih poslova, donijela je Odluku o obrazovanju Nacionalnog koordinacionog tijela za neproliferaciju OMU. Koordinaciono tijelo, čijim radom koordinira Ministarstvo vanjskih poslova, za zadatak ima praćenje i koordinaciju aktivnosti u vezi sa implementacijom Mape puta.

U sastavu Nacionalnog koordinacionog tijela za neproliferaciju OMU zastupljeni su predstavnici sljedećih institucija: Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva odbrane, Ministarstva unutrašnjih poslova, Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstva ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstva prosvjete, Ministarstva nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstva zdravlja, Ministarstva pravde, Ministarstva rada i socijalnog staranja; Ministarstva kapitalnih investicija, Ministarstva javne uprave, Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Uprave policije, Uprave prihoda i carina, Uprave za inspekcijske poslove, Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Vrhovnog državnog tužilaštva, Agencije za nacionalnu bezbjednost, Agencije za zaštitu životne sredine, Instituta za javno zdravlje, Instituta za ljekove i medicinska sredstva, Centra za ekotoksikološka ispitivanja, Univerziteta Crne Gore.

konkretnim mjerama i aktivnostima za unaprjeđenje kapaciteta i sposobnosti u domenu prevencije, detekcije, pripremljenosti i odgovora na potencijalne akcidente.

U okviru koordinisanih napora na svođenju HBRN i proliferacionih prijetnji i rizika na minimum, Mapom puta se pokušava obezbijediti da izgradnja kapaciteta unutar zemlje čini dio koherentnog i održivog strateškog i praktičnog pristupa, kojim se konsoliduju i nadograđuju postojeći napori i kapaciteti, te obezbjeđuje jedinstvena nacionalna vizija za adekvatno adresiranje i ublažavanje navedenih izazova.

HBRN rizici i prijetnje, kao i proliferacija OMU, predstavljaju ozbiljnu globalnu, te sljedstveno i prijetnju po nacionalnu bezbjednost svih zemalja, bile one velike ili male, pa tako nalažu efikasan i usklađen odgovor kako na nacionalnom, tako i na regionalnom i međunarodnom nivou. Zaštita od HBRN i proliferacionih prijetnji i rizika obaveza je države u njenoj osnovnoj funkciji osiguravanja uslova za siguran i bezbjedan život za svoje građane, slobodan od nasilja, stabilan, demokratski, tolerantan i prosperitetan.

Crna Gora ne posjeduje i ne planira razvoj OMU i nuklearnih postrojenja radi upotrebe nuklearne energije. Crna Gora je snažno posvećena i odlučna da aktivno sudjeluje i doprinosi temeljnoj implementaciji svih međunarodnih obaveza u domenu suzbijanja i ublažavanja HBRN rizika i sprječavanja proliferacije OMU, stvaranjem svih neophodnih pretpostavki za efikasnu kontrolu razvoja, proizvodnje i transfera osjetljivih tehnologija, naoružanja i vojne opreme, kao i robe dvostruke namjene.

Proliferacija OMU i sredstava za njihovu isporuku, kao i pribavljanje istih od strane nedržavnih aktera (u prvom redu terorista) predstavljaju ozbiljnu prijetnju zbog toga što postoji realan rizik od širenja tehnologije i informacija (tzv. „*know how*“) radi sklapanja OMU i sprovođenja akcija sa ljudskom i materijalnom destrukcijom velikih razmjera kao posljedicom. Ovakva dešavanja se odvijaju izvan postojećih kontrolnih režima. Takođe, postoji opasnost da terorističke grupe eksploatišu migratorne/izbjegličke rute zarad proliferacije OMU i realizacije terorističkih napada. Još jedan, povezani izazov se naročito odnosi na uspostavljanje efikasnih režima nacionalne verifikacije i izvozne kontrole, u prvom redu zbog dvostruke prirode različitih materijala, opreme i ekspertize, koji mogu imati civilnu, ali i potencijal za vojnu upotrebu.

Intenziviranje transnacionalnih rizika i prijetnji u regionu i šire, a prije svega međunarodni terorizam i organizovani kriminal, mogu negativno uticati na nacionalnu bezbjednost Crne Gore. Kao odgovorna članica UN, NATO i OEBS, snažno smo posvećeni jačanju regionalnog i međunarodnog mira i bezbjednosti. Crna Gora ima za cilj da u najskorijem mogućem roku postane punopravna članica Evropske unije (u daljem tekstu EU) i nalazi se u naprednoj fazi pregovaračkog procesa. S tim u vezi, spremni smo da prihvatimo sva prava i obaveze koje proističu iz članstva, između ostalog, da doprinosimo zajedničkoj bezbjednosti i suzbijanju HBRN i proliferacionih prijetnji i rizika. Uvjereni smo da su bliska saradnja sa partnerima i efikasan multilateralizam u domenu kontrole oružja, razoružanja i neproliferacije, najbolji način za borbu protiv pomenutih izazova.

Pravni okvir

U cilju ispunjenja međunarodno-pravnih obaveza koje proizilaze iz članstva u brojnim međunarodno pravnim inicijativama i instrumentima usmjerenim na suzbijanje HBRN i proliferacionih prijetnji i rizika, Crna Gora je u ranijem periodu usvojila dva akciona plana koji tretiraju HBRN i proliferacione prijetnje i rizike: Akcioni plan za sprovođenje Rezolucije SB UN 1540 za period 2014-2018 (u daljem tekstu 1540 AP), kao i Akcioni plan za zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih (HBRN) prijetnji i rizika za period 2016-2020 (u daljem tekstu HBRN AP). Pored toga, usvojen je Akcioni plan za implementaciju Strategije za neproliferaciju OMU, koji se nadovezivao na 1540 AP i HBRN AP, te kao takav činio osnovu za implementaciju Strategije.

Navedenim dokumentima preporučeno je dalje unaprjeđenje pravnog regulisanja ove oblasti, kao i dalje osnaživanje kapaciteta institucija sa adekvatno tretiranja HBRN i akcidenata povezanih sa proliferacijom OMU. Istovremeno, dobijena je potvrda odgovornog i proaktivnog pristupa Crne Gore u namjeri da prevenira i suzbije HBRN prijetnje i rizike, kao i širenje OMU. Crna Gora nastoji da aktivno učestvuje u ostvarivanju regionalne i međunarodne saradnje u ovoj oblasti, kroz usaglašavanje sa vanjskom i bezbjednosnom politikom EU, odgovarajućim NATO standardima, te primjenom rezolucija SB UN. Kreiranjem odgovarajućeg zakonskog okvira, stvorili smo potrebne pretpostavke za implementaciju međunarodnih standarda u ovoj oblasti.

Crna Gora je potpisnica sljedećih važnih međunarodnih ugovora na polju tretiranja HBRN i proliferacionih prijetnji i rizika:

- Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma ("Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori", br. 07/02);
- Konvencija o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe bakteriološkog (biološkog) i toksičkog oružja i o njihovom uništavanju - BTWC ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori (Aneks)", br. 43/74);
- Konvencija o zabrani razvoja, proizvodnje, skladištenja i upotrebe hemijskog oružja i njegovom uništavanju - CWC ("Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori", br. 02/00);
- Stokholmska konvencija o dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama ("Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori", br. 16/10, 04/14);
- Amandmani na Stokholmsku konvenciju o dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama ("Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori", br. 04/14);
- Konvencija o prekograničnim efektima industrijskih udesa ("Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori", br. 09/08);
- Ugovor za sveobuhvatnu zabranu nuklearnih proba - CTBTO ("Službeni list SCG – Međunarodni ugovori", br. 04/04-3);
- Konvencija o pružanju pomoći u slučaju nuklearnog incidenta ili radiološke opasnosti ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori", br. 04/91-29);
- Konvencija o ranom obavještanju o nuklearnim nesrećama ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori", br. 15/89-3);
- Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala - CPPNM ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori", br. 09/85);

- Amandmani na Konvenciju o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala - A/CPPNM („Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori“, br. 04/16);
- Konvencija o nuklearnoj sigurnosti - CNS ("Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori", br. 03/15);
- Zajednička konvencija o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom ("Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori", br. 03/10);
- Ugovor o neširenju nuklearnog oružja - NPT ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori (Aneks)", br. 10/70-313);
- Ugovor o zabrani eksperimenata sa nuklearnim oružjem u atmosferi, kosmosu i pod vodom ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori (Aneks)", br. 11/63-580);
- Ugovor o zabrani smještanja nuklearnog i drugog oružja za masovno uništenje na dno mora i okeana i u njihovo podzemlje ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori (Aneks)", br. 33/73-957);
- Sporazum između Crne Gore i Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA) o primjeni zaštitnih mjera u vezi sa Ugovorom o neširenju nuklearnog oružja, Dodatnog protokola uz Sporazum između Crne Gore i IAEA o primjeni zaštitnih mjera u vezi sa Ugovorom o neširenju nuklearnog oružja i Protokola uz Sporazum između Crne Gore i IAEA o primjeni zaštitnih mjera u vezi sa Ugovorom o neširenju nuklearnog oružja („Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 16/10);
- Bečka konvencija o građanskoj odgovornosti za nuklearne štete („Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori“, br. 05/77; preuzet sukcesijom 2006. godine);
- Protokol o izmjenama i dopunama Bečke konvencije o građanskoj odgovornosti za nuklearne štete („Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 16/10);
- Konvencija o dodatnoj naknadi za nuklearne štete - CNS („Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori“, br. 03/11);
- Bazelska konvencija o kontroli prekograničnog kretanja opasnog otpada i njegovom odlaganju ("Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori", br. 02/99; preuzeta sukcesijom 2006. godine);
- Konvencija o zaštiti Sredozemnog mora od zagađivanja, Protokola o sprječavanju zagađivanja Sredozemnog mora usljed potapanja otpadnih i drugih materija sa brodova i vazduhoplova i Protokola o saradnji u borbi protiv zagađivanja Sredozemnog mora naftom i drugim štetnim materijama u slučaju udesa ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori", br. 12/77 i „Službeni list RCG“, br. 64/07);
- Međunarodna konvencija o odgovornosti i nadoknadi za štetu prouzrokovanu prilikom prevoza morem opasnih i štetnih materija, 1996 - HNS 96 ("Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori", br. 07/11);
- Roterdamska konvencija o postupku davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja za određene opasne hemikalije i pesticide u međunarodnoj trgovini ("Službeni list Crne Gore – Međunarodni ugovori", br. 03/11);
- Međunarodna konvencija o sprječavanju akata nuklearnog terorizma („Službeni list Srbije i Crne Gore“, br. 02/06-3);
- Sporazum između Evropske zajednice za atomsku energiju (EURATOM) i država nečlanica Evropske unije o učešću država nečlanica Evropske unije u sistemu Zajednice za ranu razmjenu informacija u slučaju radiološkog vanrednog događaja (ECURIE) ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 02/17);

- Zajednički protokol o primjeni Bečke konvencije i Pariske konvencije ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 12/18);
- Protokol iz 2005. godine o izmjenama i dopunama Protokola o suzbijanju nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti nepokretnih platformi koje se nalaze u epikontinentalnom pojasu ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 09/19);
- Protokol iz 2005. godine o izmjenama i dopunama Konvencije o suzbijanju nezakonitih radnji uperenih protiv bezbjednosti pomorske plovidbe ("Službeni list Crne Gore - Međunarodni ugovori", br. 09/19).

Crna Gora u potpunosti podržava i/ili je dio drugih inicijativa na polju sprječavanja HBRN i proliferacije OMU, kao što su Inicijativa protiv širenja OMU (PSI) i Globalna inicijativa za borbu protiv nuklearnog terorizma (GICNT). Takođe, članica smo Haškog kodeksa ponašanja protiv širenja balističkih projektila (HCOC), a pokrenuta je i inicijativa za pristupanje Vasenarskom aranžmanu (WA) i Australijskoj grupi (AG) - najvažnijim multilateralnim aranžmanima u oblasti kontrole spoljne trgovine i transfera konvencionalnog, odnosno hemijskog i biološkog naoružanja.

Zakonodavni okvir kojim je predmetna materija regulisana obuhvata sljedeće propise:

- Zakon o kontroli izvoza robe dvostruke namjene („Službeni list Crne Gore“, broj 145/21);
- Zakon o spoljnoj trgovini naoružanjem i vojnom opremom („Službeni list Crne Gore“, broj 40/16);
- Zakon o hemikalijama („Službeni list Crne Gore“, broj 51/17);
- Zakon o upravljanju otpadom („Službeni list Crne Gore“, br. 64/11, 39/16);
- Zakon o odgovornosti za štetu u životnoj sredini („Službeni list Crne Gore“, br. 27/14, 55/16);
- Zakon o biocidnim proizvodima („Službeni list Crne Gore“, br. 54/16);
- Zakon o međunarodnim restriktivnim mjerama („Službeni list Crne Gore“, broj 56/18, 72/19);
- Zakon o zaštiti od jonizujućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti („Službeni list Crne Gore“, br. 56/09, 58/09, 40/11, 55/16);
- Krivični zakonik Crne Gore („Službeni list RCG“, br. 70/03, 13/04, 47/06 i „Službeni list Crne Gore“, br. 40/08, 25/10, 32/11, 64/11, 40/13, 64/11, 40/13, 56/13, 14/15, 42/15, 58/15, 44/17, 49/18, 3/20, 26/21);
- Carinski zakon („Službeni list RCG“, br. 07/02, 38/02, 72/02, 21/03, 31/03, 29/05, 66/06 i „Službeni list Crne Gore“, br. 21/08, 1/11, 39/11, 40/11, 28/12, 62/13, 71/17)³;
- Zakon o oružju („Službeni list Crne Gore“ br. 10/15);
- Zakon o prevozu opasnih materija („Službeni list Crne Gore“, broj 33/14, 13/17);
- Zakon o eksplozivnim materijama („Službeni list Crne Gore“, br. 49/08, 31/14 i 31/17);
- Zakon o zapaljivim tečnostima i gasovima („Službeni list Crne Gore“, br. 26/10, 48/15);
- Zakon o graničnoj kontroli („Službeni list Crne Gore“, broj 72/09, 20/11, 40/11, 39/13, 17/19);

³ Donijet je novi Carinski zakon („Službeni list Crne Gore“, br. 86/22), koji je stupio na snagu 11. avgusta 2022. godine, a primjenjivaće se počev od 11. februara 2023. godine. Do početka primjene novog Carinskog zakona primjenjivaće se gore navedeni Carinski zakon.

- Zakon o spoljnoj trgovini („Službeni list RCG“, br. 28/04, 37/07, „Službeni list Crne Gore“, br. 73/10, 01/14, 14/14, 57/14);
- Zakon o zaštiti i spašavanju („Službeni list Crne Gore“, br. 13/07, 05/08, 86/09, 32/11, 54/16, 146/21);
- Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Službeni list Crne Gore“, br. 12/18, 64/20, 59/21);
- Zakon o veterinarstvu („Službeni list Crne Gore“, br. 30/12, 48/15, 52/16 i 43/18);
- Zakon o bezbjednosti hrane („Službeni list Crne Gore“, br. 57/15);
- Zakon o zdravstvenoj zaštiti bilja („Službeni list RCG“, br. 28/06 i „Službeni list Crne Gore“, br. 28/11);
- Zakon o genetički modifikovanim organizmima („Službeni list Crne Gore“, br. 22/08.);
- Zakon o sredstvima za zaštitu bilja („Službeni list Crne Gore“, br. 51/08, 40/11 i 18/14);
- Zakon o sredstvima za ishranu bilja („Službeni list RCG“, br. 48/07 i „Službeni list Crne Gore“, br. 76/08, 40/11);
- Zakon o sadnom materijalu („Službeni list RCG“, br. 28/06, 61/11, 73/10);
- Zakon o sjemenskom materijalu poljoprivrednog bilja („Službeni list RCG“, br. 28/06);
- Zakon o uzimanju i korišćenju bioloških uzoraka („Službeni list Crne Gore“, br. 14/10, 40/11);
- Zakon o zaštiti genetičkih podataka („Službeni list Crne Gore“, br. 25/10, 40/11);
- Zakon o zaštiti prirode („Službeni list Crne Gore“, br. 54/16, 18/19).

Procjena HBRN prijetnji i rizika po Crnu Goru

Hemijske prijetnje/rizici

U Crnoj Gori postoje veoma limitirani hemijski proizvodni kapaciteti, pa do sada nije zabilježen bilo kakav značajniji akcident koji uključuje opasne hemijske materije. Međutim, Crna Gora se smatra tranzitnom rutom za materijale ove vrste - u tom pogledu, naročito Luka Bar predstavlja najveću izloženost. Istovremeno, prirodne katastrofe, kao što su zemljotresi i poplave, mogu da predstavljaju značajan rizik, te da utiču na objekte i postrojenja u kojima se nalaze hemikalije. U skladu sa Zakonom o životnoj sredini, operater „Seveso“ postrojenja, odnosno kompleksa u kojem se obavljaju aktivnosti u kojima je prisutna ili može biti prisutna jedna ili više opasnih materija, dužan je da preduzme sve neophodne mjere za sprječavanje hemijskog udesa i ograničavanja uticaja tog udesa na život i zdravlje ljudi i životnu sredinu, dijelom uslova za upravljanje rizikom. U skladu sa navedenim Zakonom identifikovano je 6 postrojenja većeg rizika.⁴

Prema Zakonu o hemikalijama, uvoz/izvoz izričito je ograničen i nad tom robom se primjenjuje striktna kontrola. U pogledu uvoza, Zakon predviđa standarde propisane direktivama EU. Nadalje, Zakon o hemikalijama kao glavne aktere na nacionalnom nivou identifikuje Agenciju za zaštitu životne sredine, Upravu za inspeksijske poslove, te Upravu prihoda i carina. Dodatno, Zakon o hemikalijama i Zakon o sredstvima za zaštitu bilja uređuju način klasifikacije, registraciju, promet

⁴ <https://epa.org.me/wp-content/uploads/2018/03/Stepen-rizika-Seveso-postrojenja-1.pdf>

i upotrebu pesticida i aktivnih supstanci, maksimalno dozvoljeni nivo rezidua pesticida, način vođenja registara i evidencija, razmjene podataka i druga pitanja od značaja.

U Crnoj Gori nema privrednih društava koja se bave odlaganjem opasnog hemijskog otpada (postupa se prema Zakonu o upravljanju otpadom), već se takav otpad izvozi u druge zemlje radi odlaganja. Prema Zakonu o odgovornosti za štetu u životnoj sredini, pravna i fizička lica koja su obavljanjem djelatnosti, odnosno vršenjem svojih aktivnosti prouzrokovala štetu ili neposrednu opasnost od štete u životnoj sredini odgovorna su za tu štetu i dužna su da sprovedu mjere za sprječavanje i remedijaciju štete. Ako postoji neposredna opasnost od nastanka štete u životnoj sredini, operater je dužan da bez odlaganja sprovede mjere utvrđene planovima za zaštitu i spašavanje, u skladu sa zakonom kojim je uređena zaštita i spašavanje. Zakon o odgovornosti za štetu u životnoj sredini daje pravni osnov da se u Crnoj Gori ovlasti pravno lice koje može sprovesti mjere remedijacije.

U dijelu mogućih hemijskih akcidenata, glavni zakonski instrumenti koji regulišu ovo pitanje su Zakon o zaštiti i spašavanju i Strategija za smanjenje rizika od katastrofa sa Dinamičkim planom aktivnosti za sprovođenje strategije za period od 2018-2023. godine. Usvojeno je više nacionalnih akcionih planova za odgovor na različite vrste vanrednih situacija, uključujući i HBRN akcidente i prirodne katastrofe:

- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika;
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških nesreća;
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od zemljotresa;
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od požara;
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od poplava;
- Nacionalni plan zaštite i spašavanja od klizišta i odrona;
- Planovi upravljanja kriznim situacijama u slučaju pojave određenih bolesti životinja;
- Opšti krizni plan za upravljanje kriznim situacijama kada hrana predstavlja rizik za zdravlje ljudi;
- Posebni krizni planovi za bolesti bilja.

Takođe, uz podršku Inicijative za pripremljenost i prevenciju katastrofa u Jugoistočnoj Evropi (DPPI SEE) i Regionalne kancelarije UN za smanjenje rizika od katastrofa u Evropi (UNISDR), Direktor za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova uspostavio je Nacionalnu platformu za smanjenje rizika od katastrofa.

U dijelu prve linije odgovora u slučaju hemijskih akcidenata utvrđeno je nekoliko faktora rizika:

- U slučaju nastanka hemijskog akcidenta kontaktira se Operativno-komunikacioni centar (OKC 112) Direktorata za zaštitu i spašavanje, koji, prateći usvojene standardne operativne procedure obavještava nadležne službe. Operativno koordiniranje aktivnostima učesnika zaštite i spašavanja vrši Operativni štab za zaštitu i spašavanje. Međutim, HBRN tim zadužen za odgovor na hemijske akcidente ne posjeduje adekvatnu opremu za dekontaminaciju, ličnu i kolektivnu zaštitu i detekciju;
- Ne postoje mobilni kapaciteti za analizu hemijskih materija;

- Nema dovoljno svijesti o opasnostima vezanim za korišćenje pesticida i đubriva među malim poljoprivrednim proizvođačima i potrošačima.

Dodatno, potrebno je uspostaviti Centar za kontrolu trovanja u sklopu jedne od zdravstvenih institucija, kao centralnu tačku za prijem i objedinjavanje informacija o trovanjima i hemikalijama kao potencijalnim uzročnicima trovanja, koja bi medicinskom osoblju ali i građanima bila kontinuirano na raspolaganju za relevantne informacije o reagovanju u slučaju trovanja, te adekvatnom tretmanu. Obaveza uspostavljanja Centra za kontrolu trovanja proističe iz CLP i BPR regulativa prema kojima su zemlje članice EU dužne da uspostave organe (često poznate kao centri za kontrolu trovanja) za prikupljanje i objedinjavanje informacija o trovanjima hemijskim agensima, a u cilju formulisanja odgovarajućih preventivnih i kurativnih mjera. Centar treba da ima osoblje specijalizovano u oblasti toksikologije i/ili urgentne medicine, potrebne baze podataka o adekvatnom tretmanu i protivotrovima, sredstva za reagovanje u slučaju trovanja, kao i da ima adekvatne komunikacione veze sa svim relevantnim zdravstvenim ustanovama. Takođe, imajući u vidu da je Institut za javno zdravlje zadužen za vođenje evidencija i zdravstveno-statističkih podataka, potrebno je uspostaviti blisku saradnju budućeg Centra za kontrolu trovanja sa pomenutim Institutom radi efikasne i detaljne razmjene podataka u vezi sa trovanjima. Pored toga, budući centar treba da ima komunikaciju sa Agencijom za zaštitu životne sredine, ali i sa Upravom za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, radi efikasne razmjene informacija o potencijalnim uzročnicima trovanja (hemikalijama, biocidnim proizvodima i sredstvima za zaštitu bilja/pesticidima) koji se nalaze na crnogorskom tržištu, kao i preventivnim mjerama koje treba preduzeti u cilju sprječavanja trovanja.

Biološke prijetnje/rizici

Direktorat za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova izradio je Nacionalni plan zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika u saradnji sa predstavnicima Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Centra za ekotoksikološka ispitivanja, Instituta za javno zdravlje i Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove. Plan je usvojen u maju mjesecu 2021. godine. Nacionalni plan zaštite i spašavanja od hemijskih i bioloških rizika veoma je značajan iz razloga što na vrlo kvalitetan i sveobuhvatan način determiniše pitanje procjene od hemijskih i bioloških rizika. U posebnom poglavlju ovog dokumenta prikazani su uzroci pojave epidemija, bolesti životinja i biljaka, vrste zaraznih bolesti, nadzor i mjere za zaštitu zdravlja ljudi, životinja i biljaka. Sastavni dio Plana je i šema rukovođenja koja nedvosmisleno definiše način rukovođenja u sistemu zaštite i spašavanja. Plan djelovanja predviđa dužnosti i odgovornosti svih relevantnih institucija u slučaju biološkog akcidenta/incidenta, kao što su Institut za javno zdravlje, Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, Centar za ekotoksikološka ispitivanja, Uprava policije, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo odbrane, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Uprava za inspeksijske poslove i dr. Rizici predviđeni planom obuhvataju izbijanje zaraznih oboljenja ljudi, zoonotskih oboljenja, oboljenja životinja i biljaka izazvanih prirodnim katastrofama (zemljotresi, poplave, itd.) ili ratnim razaranjima, kao što je bioterorizam.

U slučaju rukovanja patogenima i akcidenata/incidenata koji uključuju patogene biološke materijale utvrđeno je nekoliko faktora rizika:

- Nedovoljna informisanost u vezi sa rizicima biološke sigurnosti;
- Potreba za boljim obučavanjem u pogledu biosigurnosti i biobezbjednosti;
- Potreba za kontinuiranim unaprjeđenjem saradnje javnog zdravstvenog i veterinarskog sektora u pogledu nadzora, epidemiološkog istraživanja i odgovora na bolesti od kojih oboljevaju i ljudi i životinje (zoonoze) i bolesti prenosivih hranom;
- Nepostojanje registra laboratorija/kapaciteta koji se bave patogenim biološkim materijalima;
- Nepostojanje BSL3 laboratorije (prvenstveno u dijelu bezbjednog pakovanja i primarne obrade uzetih uzoraka);
- HBRN tim za biološke incidente ne posjeduje dovoljnu količinu opreme za ličnu zaštitu i dekontaminaciju;
- Nedovoljno znanja o prikupljanju i rukovanju uzorcima uzetim iz životne sredine;
- Nepostojanje internih sistema upravljanja kvalitetom u laboratorijama i ograničen pristup referentnim laboratorijama.

Radiološke i nuklearne prijetnje/rizici

Kao što je prethodno navedeno - Crna Gora se može smatrati potencijalnom tranzitnom rutom u nedozvoljenoj trgovini nuklearnim i/ili radioaktivnim materijalom, zbog čega su relevantni rizici povezani sa prisustvom ili tranzitom ovih materijala preko teritorije Crne Gore. Posebno se Luka Bar i istočne granice između Crne Gore, Albanije i Kosova smatraju potencijalno izloženim nedozvoljenoj trgovini radioaktivnim i/ili nuklearnim materijalima. U tom smislu, nekoliko okolnosti može uticati na sposobnost Crne Gore da na graničnim prelazima blagovremeno i djelotvorno otkrije radioaktivne materijale i/ili nuklearne materijale kojima se nedozvoljeno trguje:

- Neadekvatno raspoređena oprema i ljudstvo za ostvarivanje djelotvorne detekcije na granicama;
- Nedovoljan stepen koordinacije između nadležnih institucija;
- Neadekvatni kapaciteti za detekciju na morskoj ruti;
- Nepostojanje konkretnih kapaciteta za nuklearnu forenziku u Forenzičkom centru Crne Gore.

Sa druge strane, krađa radioaktivnih izvora ili radioaktivnog otpada i nuklearnih materijala se u Crnoj Gori može smatrati scenarijom sa malom vjerovatnoćom ostvarenja, obzirom na sljedeće okolnosti:

- Odsustvo nuklearnih materijala na teritoriji Crne Gore i prisustvo samo ograničenog broja radioaktivnih izvora u upotrebi;
- Odsustvo značajne terorističke grupe za koju bi se smatralo da može da otuđi neki radioaktivni izvor koji bi se koristio u terorističkom napadu na teritoriji Crne Gore;
- Crna Gora je uspostavila snažan regulatorni sistem za kontrolu radioaktivnih izvora, iskorišćenih radioaktivnih izvora i radioaktivnog otpada na nacionalnom nivou. To uključuje prisustvo licenciranog centralnog i bezbjednog skladišta za radioaktivni otpad u skladu sa međunarodnim standardima.

Kapaciteti za suzbijanje i ublažavanje HBRN prijetnji i rizika

Hemijska komponenta

- Dozvole za obavljanje slobodnog prometa opasnih hemikalija izdaje Agencija za zaštitu životne sredine u skladu sa Zakonom o hemikalijama. Dodatno, supstance pojedinačno, u smješama ili u proizvodu koje se proizvode ili stavljaju na tržište u ukupnim količinama preko 1t godišnje (u kalendarskoj godini), upisuju se u Registar hemikalija koji vodi Agencija;
- Crna Gora je usvojila Zakon o biocidnim proizvodima i sva relevantna podzakonska akta;
- Laboratorije Centra za ekotoksikološka ispitivanja, Forenzički centar Uprave policije i laboratorija Instituta za javno zdravlje su dobro opremljeni za analizu hemijskih supstanci;
- Prema odredbama Zakona o zaštiti i spašavanju, privredna društva, druga pravna lica i preduzetnici u čijim objektima i prostorima se obavlja djelatnost koja može dovesti do ugrožavanja ljudi, materijalnih dobara ili životne sredine, a naročito ona lica koja proizvode, prevoze, prerađuju, skladište ili u tehnološkom procesu postupaju sa opasnim materijama, dužni su da izrade preduzetni plan i dostave ga Direktoratu za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova radi davanja saglasnosti;
- Ministarstvo odbrane, odnosno Vojska Crne Gore, ima obučeno ljudstvo i adekvatnu opremu za obavljanje radnji i postupaka (izviđanje, detekcija, djelimična identifikacija, monitoring, određivanje granica kontaminirane zone itd.) koji slijede nakon upotrebe hemijskog oružja ili nakon hemijskog incidenta, akcidenta ili udesa.

Biološka komponenta

- Crna Gora ima solidan sistem epidemiološkog izvještavanja u slučaju izbijanja bolesti kod ljudi i životinja, koji, međutim, treba dalje razvijati i unaprjeđivati u skladu sa nacionalnim potrebama i zahtjevima Svjetske zdravstvene organizacije (WHO), Svjetske organizacije za zdravlje životinja (OIE), Međunarodne konvencije za zaštitu bilja (IPPC) i Evropskog centra za sprječavanje i kontrolu bolesti (EC/ECDC);
- Za detekciju i dijagnozu bioloških materijala u Crnoj Gori postoje laboratorije tipa BSL 2, uključujući i laboratoriju akreditovanu za mikrobiološke i hemijske analize hrane i vode. Institut za javno zdravlje uspostavio je brzu PCR (Polymerase Chain Reaction) detekciju za određene vrste patogena;
- U cilju prevazilaženja nedovoljnih kapaciteta u Crnoj Gori za otkrivanje i dalju karakterizaciju patogena/bolesti, Institut za javno zdravlje je potpisao ugovore o naučno-tehničkoj saradnji sa institucijama van Crne Gore sa odgovarajućim laboratorijskim kapacitetom;
- Specijalistička veterinarska laboratorija je nacionalna laboratorija za dijagnostiku bolesti životinja. Laboratorija kontinuirano uvodi nove laboratorijske metode i doprinosi stručnim osnovama i planovima iskorjenjivanja zaraznih bolesti životinja. Sarađuje sa drugim laboratorijama u cilju povećanja kapaciteta za otkrivanje i dalju karakterizaciju patogena/bolesti kod životinja i u hrani za životinje;

- Biotehnički fakultet - Fitosanitarna laboratorija – vrši laboratorijska ispitivanja štetnih organizama bilja i u svom sastavu ima: Virusološku laboratoriju; Bakteriološku laboratoriju, Laboratoriju za nematode, Entomološku laboratoriju;
- Institut za biologiju mora ima jednu akreditovanu laboratoriju za obavljanje mikrobioloških i hemijskih analiza morske vode;
- Zakon o zaštiti prirode reguliše uvoz neautohtonih biljaka i životinja;
- Ministarstvo odbrane, odnosno Vojska Crne Gore, posjeduje sposobnosti biološke dekontaminacije i zaštite i mogu se angažovati na zahtjev drugih organizacionih struktura kao što je Direktorat za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova. a u sklopu treće misije Vojske Crne Gore;
- Zakon o upravljanju otpadom je na snazi, a nadzor nad njegovim sprovođenjem vrši Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma. Na snazi su Nacionalna strategija za upravljanje medicinskim otpadom, kao i Državni plan upravljanja otpadom u Crnoj Gori. Takođe, važno je napomenuti da je na snazi i Pravilnik o uslovima, načinu i postupku obrade medicinskog otpada.

Radiološka i nuklearna komponenta

- Uspostavljen je čvrst i kvalitetan zakonski i regulatorni okvir, koji je u primjeni. U cilju daljeg unaprjeđenja zaštite od jonizujućih zračenja, radijacione i nuklearne sigurnosti i bezbjednosti, očekuje se skoro donošenje novog Zakona o zaštiti od jonizujućih zračenja, radijacionoj i nuklearnoj sigurnosti i bezbjednosti;
- Agencija za zaštitu životne sredine izdaje dozvole za uvoz, izvoz, tranzit i korišćenje izvora jonizujućih zračenja i radioaktivnih izvora, te dozvole za obavljanje radijacione djelatnosti. U postupku izdavanja dozvole za prevoz opasnih materija - radioaktivnog materijala, koju izdaje Agencija za zaštitu životne sredine, potrebna je saglasnost Ministarstva unutrašnjih poslova na osnovu Zakona o prevozu opasnih materija;
- Agencija za zaštitu životne sredine vodi bazu podataka o izvorima jonizujućih zračenja, korisnicima tih izvorima, radioaktivnim materijalima, profesionalno izloženim licima, kao i o radioaktivnom otpadu, dok Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma vodi bazu podataka o nuklearnim materijalima;
- Izvori se uglavnom koriste u bolnicama, na odjeljenjima nuklearne medicine i radioterapije, uključujući i brahiterapiju, dok se mali broj izvora se koristi u industriji ili za istraživačke potrebe;
- U krugu Centra za ekotoksikološka ispitivanja uspostavljeno je novo, moderno skladište radioaktivnog otpada, koje je izgrađeno i opremljeno u zajedničkoj aktivnosti Vlade Crne Gore i IAEA, a u kojem su na propisan, siguran i bezbjedan način uskladišteni iskorišćeni radioaktivni izvori i radioaktivni otpad;
- Na granicama postoji detekciona oprema (lični detektori zračenja – PRD i detektori za identifikaciju zračenja – RID), koja je u upotrebi i bila je predmet izdavanja dozvole Upravi prihoda i carina od strane Agencije za zaštitu životne sredine;
- Crna Gora nema portalne monitore postavljene na strateškim graničnim prelazima i do njihovog postavljanja kontrolu radioaktivnosti na različite robe, a posebno na otpadni

- metal, vrše ručno ovlaštene stručne kompanije - Centar za ekotoksikološka ispitivanja i A.D. Institut za crnu metalurgiju;
- Organizovan je niz obuka za službenike granične policije za otkrivanje radioaktivnog i nuklearnog materijala. Organizovane su i odgovarajuće obuke i za rukovodioce graničnih prelaza;
 - Kreiran je i Priručnik o radioaktivnosti i jonizujućim zračenjima, detekciji, dozimetriji i zaštiti od jonizujućih zračenja, u saradnji sa OEBS;
 - Kreirano je Uputstvo za detekciju i postupanje sa izvorom zračenja i za provjeru funkcionisanja dozimetrijske opreme, takođe u saradnji sa OEBS;
 - Postoji oprema za mobilni tim za ekspertsku podršku, ali taj tim još uvijek nije zvanično oformljen;
 - Crna Gora je uključena u bazu podataka IAEA o incidentima i nedozvoljenom prometu nuklearnog i radioaktivnog materijala (ITDB);
 - Crna Gora je uz podršku IAEA izradila Integrirani plan podrške za nuklearnu bezbjednost (Integrated Nuclear Security Support Plan);
 - Laboratorije Centra za ekotoksikološka ispitivanja posjeduju značajne analitičke sposobnosti za radioaktivne i nuklearne supstance, pa su, između ostalog, ovlašćeni za stručne poslove zaštite od jonizujućih zračenja i za upravljanje skladištem radioaktivnog otpada;
 - Nacionalni plan za djelovanje u slučaju radijacionog udesa izrađen je po preporukama IAEA (GS-R-2 IAEA standardi bezbjednosti), a po metodologiji Zakona o zaštiti i spašavanju. U međuvremenu, izrađen je novi Nacionalni plan zaštite i spašavanja od radijacionih i nuklearnih nesreća, čiju izradu je koordiniralo Ministarstvo unutrašnjih poslova, Direktorat za zaštitu i spašavanje, u koji su transponovane odredbe IAEA standarda GSR Dio 7: „Pripremljenost i odgovor u slučaju radiološkog ili nuklearnog hazarda“. Nacionalni plan će biti usvojen do kraja 2022. godine.
 - U Direktoratu za zaštitu i spašavanje Ministarstva unutrašnjih poslova postoje standardne operativne procedure za javljanje i obavještanje u slučaju HBRN vanrednog događaja;
 - Ministarstvo odbrane, odnosno Vojska Crne Gore u svom sastavu ima Vod za hemijsko biološko radiološko nuklearnu odbranu (HBRNO), koji posjeduje sredstva za detekciju i dozimetriju, poljske radiometrijske laboratorije ograničenih mogućnosti i stručna znanja u vezi sa detekcijom, identifikacijom, dozimetrijom i dekontaminacijom.

Predloženi koraci za jačanje nacionalnih kapaciteta za suzbijanja širenja OMU i dospijevanja ove vrste oružja u ruke nedržavnih aktera

U dijelu suzbijanja širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku, te dospijevanja ove vrste oružja u ruke nedržavnih aktera, vizija Mape puta biće ostvarena kroz realizaciju sljedećih pojedinačnih ciljeva:

- *Onemogućavanje nelegalnog razvoja, nabavke, izrade, prometa i upotrebe OMU, robe i tehnologije dvostruke namjene*

Crna Gora ne posjeduje i ne planira razvoj bilo koje vrste OMU, niti nuklearnih postrojenja radi upotrebe nuklearne energije. Ipak, da bi adekvatno odgovorila prijetnjama od nelegalnog razvoja,

nabavke, izrade, prometa i upotrebe OMU, neophodno je unaprijediti nacionalni sistem kontrole i bezbjednosti oružja, materijala i komponenti koje mogu biti zloupotrijebljene u ove svrhe.

Ostvarenje ovog cilja podrazumijeva niz mjera za realizaciju:

- unaprjeđenje sistema kontrole spoljne trgovine naoružanjem, vojnom opremom i robom dvostruke namjene, te usklađivanje sa najvišim međunarodnim standardima u ovoj oblasti;
 - bezbjedno i sigurno upravljanje skladištima (hemijski, biološki radioaktivni i nuklearni materijali i otpad), kao i svim drugim objektima u kojima se nalazi roba i tehnologija dvostruke namjene;
 - podizanje nivoa transparentnosti u ovoj oblasti;
 - unaprjeđenje sistema granične kontrole i bezbjednosti granica uopšte;
 - razvijanje nacionalnog sistema odgovora na sajber kriminal povezan sa oružjem za masovno uništenje;
 - jačanje kapaciteta organa nadležnih za zaustavljanje tranzita i korišćenja identifikovanih materijala koji mogu biti iskorišćeni za razvoj i upotrebu OMU;
 - unaprjeđenje zakonodavnog okvira u skladu sa međunarodnim standardima i preporukama Radne grupe za finansijsku akciju (FATF), preporuka br. 7- ciljane finansijske sankcije koje se odnose na širenje OMU⁵;
 - u zakonodavnom okviru navesti definiciju finansiranja širenja OMU shodno međunarodnim propisima - FATF preporuci br. 7.
- *Jačanje prevencije na nacionalnom nivou i obezbjeđivanje uslova za ostvarivanje najvišeg mogućeg nivoa efikasnosti nacionalnog sistema Crne Gore u sprječavanju širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku;*

Prevenција podrazumijeva jednu od ključnih oblasti u sprječavanju širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku, budući da je neophodno kreirati neophodne uslove da lica/entiteti/države ne dođu u nelegalan posjed ove vrste naoružanja. Jačanje nacionalnih kapaciteta za ispunjavanje međunarodnih obaveza će stoga u ovom dijelu ostati u fokusu pažnje svih institucija nadležnih za implementaciju ovog dokumenta.

Mjere za realizaciju:

⁵ Preporuka 7 se primjenjuje na sve važeće rezolucije SB UN koje primenjuju ciljane finansijske sankcije, a koje se odnose na širenje OMU, bilo koje rezolucije koje na osnovu njih mogu biti donijete u budućnosti, kao i bilo koje buduće rezolucije SB UN koje nameću ciljane finansijske sankcije u kontekstu finansiranja širenja OMU. U vrijeme objavljivanja Standarda FATF na koje se ova Metodologija oslanja (jun 2017. godine), rezolucije SB UN koje su primenjivale ciljane finansijske sankcije koje se odnose na finansiranje širenja OMU su bile: Rezolucija SB UN 1718 (2006) o Demokratskoj Narodnoj Republici Koreji i rezolucije koje su usledile 1874 (2009), 2087 (2013), 2094 (2013), 2270 (2016), 2321 (2016) i 2356 (2017). Rezolucija SB UN 2231 (2015), kojom je usvojen Zajednički sveobuhvatni plan delovanja (JCPOA), dovela je do ukidanja svih odredaba rezolucija SB UN koje se odnose na Islamsku Republiku Iran i finansiranje širenja OMU, uključujući 1737 (2006), 1747 (2007), 1803 (2008) i 1929 (2010), ali je ustanovila određena ograničenja uključujući ciljane finansijske sankcije. Na ovaj način su ukinute sankcije kao dio faznog pristupa koji podrazumijeva recipročne obaveze koji je odobrio SB UN. Datum početka sprovođenja JCPOA bio je 16. januar 2016. godine.

- analiza i identifikovanje potencijalnih rizika i prijetnji izazvanih OMU;
 - dalje usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa standardima UN, EU i NATO;
 - osnaživanje kapaciteta za prikupljanje i razmjenu obavještajnih informacija neophodnih za otkrivanje, identifikovanje i nadziranje prijetnji uzrokovanih OMU i robe dvostruke namjene;
 - zaštita kritične nacionalne infrastrukture i stanovništva od rizika izazvanih OMU;
 - podizanje svijesti javnosti o neophodnosti suzbijanja OMU;
 - informisanje i uključivanje privrede, akademske zajednice, nevladinog sektora i šire zainteresovane javnosti.
- *Spremnost za brz i efikasan odgovor na moguću krizu izazvanu OMU kroz stvaranje uslova za stalno poboljšanje nacionalnog sistema sprječavanja širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku;*

Blagovremeno otkrivanje podrazumijeva skup mjera i aktivnosti usmjerenih na identifikaciju potencijalnih rizika i prijetnji izazvanih OMU. Unaprjeđenje sistema sigurnosti i bezbjednosti uopšte je preduslov za uspješno suočavanje sa prijetnjama i rizicima vezanim za OMU. Imajući u vidu da prijetnje koje mogu biti izazvane OMU zahtijevaju hitnu reakciju, neophodno je raditi na adekvatnoj pripremljenosti svih raspoloživih nacionalnih kapaciteta.

Mjere za realizaciju:

- poboljšanje koordinacije postojećih kapaciteta za suzbijanje širenja OMU;
 - dalje jačanje kapaciteta nadležnih organa državne uprave, u cilju unaprjeđenja sistema prepoznavanja i kriznog upravljanja;
 - unaprjeđenje mehanizma za procjenu rizika;
 - identifikovanje i procesuiranje aktivnosti i počinitelaca akata povezanih sa širenjem OMU;
 - brz i efikasan odgovor, sanacija štete i mjere oporavka, u slučaju krize izazvane uništenjem OMU;
- *Pružanje daljeg aktivnog doprinosa naporima međunarodne zajednice u suzbijanju širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku*

Crna Gora aktivno učestvuje u naporima međunarodne zajednice usmjerenim ka sprječavanju širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku. Članica smo gotovo svih relevantnih međunarodnih ugovora u ovoj oblasti i aktivno doprinosimo svim regionalnim i međunarodnim naporima i inicijativama u ovom domenu.

Mjere za realizaciju ovog cilja su:

- jačanje međunarodne saradnje u cilju prevencije i sprječavanja širenja OMU, povezanih materijala i sredstava za njihovu isporuku;

- stvaranje uslova za pristupanje Crne Gore multilateralnim režimima za kontrolu strateških roba, naročito dvostruke namjene;
- snaženje regionalne bezbjednosne saradnje fokusirane na otklanjanje prijetnji izazvanih proliferacijom OMU;
- implementacija međunarodnih restriktivnih mjera;
- učešće u aktivnostima regionalnih i međunarodnih organizacija i inicijativa u oblasti sprječavanja širenja OMU.

Nadležni organi za implementaciju Mape puta

U cilju što potpunije i efektivnije realizacije i ostvarivanja vizije Mape puta, nadležni organi i institucije Crne Gore će, na osnovu principa efikasnosti, transparentnosti i profesionalizma, u saradnji sa svim zainteresovanim stranama, a shodno domaćim/redovnim, regionalnim i međunarodnim obavezama, preduzimati odgovarajuće mjere i radnje za realizaciju obaveza, mjera i aktivnosti predviđenih dokumentom.

Organi koji su učestvovali u kreiranju Mape puta, te koji će biti nadležni za njenu realizaciju su:

- Ministarstvo vanjskih poslova;
- Ministarstvo odbrane;
- Ministarstvo unutrašnjih poslova;
- Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma;
- Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma;
- Ministarstvo pravde;
- Ministarstvo zdravlja;
- Ministarstvo kapitalnih investicija;
- Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede;
- Ministarstvo javne uprave;
- Ministarstvo nauke i tehnološkog razvoja;
- Ministarstvo rada i socijalnog staranja;
- Ministarstvo prosvjete;
- Uprava prihoda i carina;
- Uprava policije;
- Uprava za inspeksijske poslove;
- Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove;
- Agencija za nacionalnu bezbjednost;
- Agencija za zaštitu životne sredine;
- Institut za javno zdravlje;
- Institut za lijekove i medicinska sredstva;
- Finansijsko obavještajna jedinica;
- Vrhovno državno tužilaštvo;
- Specijalistička veterinarska laboratorija;

- D.O.O. Centar za ekotoksikološka ispitivanja;
- Univerzitet Crne Gore - Prirodno-matematički fakultet.

Organizacija procesa praćenja i evaluacije implementacije Mape puta

Stepen uspješnosti implementacije Mape puta ocjenjivaće se stalnim praćenjem realizacije predviđenih mjera i aktivnosti, te ostvarenja projektovanih ciljeva, kroz periodičnu evaluaciju postignutih rezultata. Praćenje i evaluacija realizacije će se sprovoditi putem godišnjih izvještaja koje će Vladi Crne Gore podnositi Nacionalno koordinaciono tijelo za neproliferaciju OMU, u saradnji sa drugim nadležnim ministarstvima i institucijama. Po potrebi, navedeni izvještaj se može dostaviti relevantnim regionalnim i međunarodnim organizacijama.

TABELARNI PRIKAZ MJERA I AKTIVNOSTI

Predloženi koraci za jačanje nacionalnih kapaciteta za ublažavanje HBRN rizika

Preporučuju se sljedeće aktivnosti za jačanje kapaciteta Crne Gore za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od HBRN prijetnji i rizika:

OPERATIVNI CILJ 1: JAČANJE KAPACITETA ZA PREVENCIJU, DETEKCIJU, SUZBIJANJE I ZAŠTITU OD HEMIJSKIH PRIJETNJI I RIZIKA					
Aktivnosti koje utiču na realizaciju Operativnog cilja 1	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka sprovođenja aktivnosti	Planirani datum završetka sprovođenja aktivnosti	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1.1. Pristupanje relevantnim međunarodnim ugovorima/instrumentima u domenu prevencije, detekcije, suzbijanja i zaštite od hemijskih prijetnji i rizika	Sve institucije u domenu svoje nadležnosti	2023	2028	Redovna budžetska sredstva	
1.2. Revizija postojećih i donošenje novih pravnih propisa u domenu prevencije, detekcije, suzbijanja i zaštite od hemijskih prijetnji i rizika	Sve institucije u domenu svoje nadležnosti	2023	2028	Redovna budžetska sredstva	

1.3.	Unaprijediti kapacitete za mobilnu detekciju i kvalitativnu analizu hemijskih materijala	Centar za ekotoksikološka ispitivanja	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva				
1.4.	Unaprijediti kapacitete za detekciju hemijskih materijala na graničnim prelazima	Uprava za inspeksijske poslove - sanitarna inspekcija, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva				
1.5.	Uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja	Ministarstvo zdravlja	2023	2028	IPA fondovi/donatorska sredstva				
OPERATIVNI CILJ 2: JAČANJE KAPACITETA ZA PREVENCIJU, DETEKCIJU, SUZBIJANJE I ZAŠTITU OD BIOLOŠKIH PRIJETNJI I RIZIKA									
Aktivnosti koje utiču na realizaciju Operativnog cilja 2	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka sprovođenja aktivnosti	Planirani datum završetka sprovođenja aktivnosti	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja				

2.1.	Pristupanje relevantnim međunarodnim ugovorima/instrumentima u domenu prevencije, detekcije, suzbijanja i zaštite od bioloških prijetnji i rizika	Sve institucije u domenu svoje nadležnosti	2023	2028	Redovna budžetska sredstva
2.2.	Revizija postojećih i donošenje novih pravnih propisa u domenu prevencije, detekcije, suzbijanja i zaštite od bioloških prijetnji i rizika	Sve institucije u domenu svoje nadležnosti	2023	2028	Redovna budžetska sredstva
2.3.	Unaprijediti dijagnostičke kapacitete za patogene, koji se realno mogu dijagnosticirati u našim uslovima (oprema, dijagnostički kitovi, obuka osoblja) ili barem u dijelu bezbjednog pakovanja i primarne obrade uzetih uzoraka, za patogene za koje dijagnostika realno nije moguća u Crnoj Gori	Institut za javno zdravlje, Specijalistička veterinarska laboratorija	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva

2.4. Pokretanje inicijative za uspostavljanje regionalne mreže referentnih laboratorija u regionu	Institut za javno zdravlje, Specijalistička veterinarska laboratorija	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva	
2.5. Organizacija obuka i obezbjeđivanje opreme za uzorkovanje bioloških materijala za laboratorijske analize, te nabavka zaštitne opreme	Institut za javno zdravlje, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Specijalistička veterinarska laboratorija	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva	
2.6. Redovne aktivnosti povećanja obavištenosti u pogledu biosigurnosti/biobezbednosti zaposlenih koji rade u	Institut za javno zdravlje, Specijalistička veterinarska laboratorija	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva	

biološkim/medicinskim/ veterinarskim laboratorijama							
2.7. Organizacija redovnih obuka osoblja mikrobioloških laboratorija iz oblasti biosigurnosti i biobezbjednosti	Institut za javno zdravlje, Specijalistička veterinarska laboratorija	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva			
2.8. Jačanje saradnje i podizanje spremnosti za zajednički odgovor na zoonoze i bolesti prenosive hranom između javnog i zdravstvenog i veterinarskog sektora	Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Specijalistička veterinarska laboratorija	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva			
OPERATIVNI CILJ 3: JAČANJE KAPACITETA ZA PREVENCIJU, DETEKCIJU, SUZBIJANJE I ZAŠTITU OD RADIOLOŠKIH I NUKLEARNIH PRIJETNJI I RIZIKA							
Aktivnosti koje utiču na realizaciju Operativnog cilja 3	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka sprovođenja aktivnosti	Planirani datum završetka sprovođenja aktivnosti	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja		
3.1 Pristupanje relevantnim međunarodnim ugovorima/instrumenti		2023	2028	Redovna budžetska sredstva			

ma u domenu prevencije, detekcije, suzbijanja i zaštite od radioloških i nuklearnih prijetnji i rizika	Sve institucije u domenu svoje nadležnosti				
3.2. Revizija postojećih i donošenje novih pravnih propisa u domenu prevencije, detekcije, suzbijanja i zaštite od radioloških i nuklearnih prijetnji i rizika	Sve institucije u domenu svoje nadležnosti	2023	2028	Redovna budžetska sredstva	
3.3. Uspostavljanje portalnih monitora za detekciju zračenja (RPM) na strateškim graničnim prelazima	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Uprava prihoda i carina, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Centar za ekotoksikološka ispitivanja	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva	
3.4. Organizovanje relevantnih obuka i osposobljavanje opreme za službenike policije i carine, kao i za operativne jedinice za	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Uprava prihoda i carina, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma,	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva	

<p>zaštitu i spašavanje, za otkrivanje i identifikaciju radioloških i nuklearnih materijala</p>	<p>Agencija za zaštitu životne sredine, Centar za ekotoksikološka ispitivanja, Institut za crnu metalurgiju, Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove</p>		
<p>3.5. Organizovanje sveobuhvatnih programa obuke za službenike granične policije i carine o najnovijim tehnološkim dostignućima vezanim za uređaje za radiološku i nuklearnu detekciju</p>	<p>Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Uprava prihoda i carina, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencija za zaštitu životne sredine, Centar za ekotoksikološka ispitivanja</p>	<p>2023</p>	<p>2028</p> <p>Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva</p>
<p>3.6. Dalje unaprjeđenje kapaciteta za nuklearnu forenziku u Forenzičkom centru i Centru za ekotoksikološka ispitivanja</p>	<p>Forenzički centar, Centar za ekotoksikološka ispitivanja</p>	<p>2023</p>	<p>2028</p> <p>Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva</p>

Opšte mjere za jačanje nacionalnih kapaciteta za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od HBRN prijetnji i rizika, kao i širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku

Preporučuju se sljedeće, opšte aktivnosti za jačanje kapaciteta Crne Gore za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od HBRN prijetnji i rizika, te sprječavanja širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku:

OPERATIVNI CILJ 1: JAČANJE SARADNJE IZMEĐU RELEVANTNIH AKTERA NA NACIONALNOM NIVOU, TE POBOLJŠANJE KOORDINACIJE POSTOJEĆIH KAPACITETA ZA ZAŠTITU OD HBRN I PROLIFERACIONIH PRIJETNJI I RIZIKA					
Aktivnosti koje utiču na realizaciju Operativnog cilja 1	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka sprovođenja aktivnosti	Planirani datum završetka sprovođenja aktivnosti	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
1.1. Izrada memoranduma o razumijevanju, standardnih operativnih procedura (SOP) i drugih odgovarajućih dokumenata između relevantnih institucija na nacionalnom nivou, u cilju što efikasnijeg tretiranja HBRN i proliferacionih prijetnji i rizika	Ministarstvo odbrane, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije, Uprava prihoda i carina, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencija za zaštitu životne sredine, Centar za ekotoksikološka ispitivanja	2023	2028	Redovna budžetska sredstva	
1.2. Elektronsko umrežavanje nadležnih institucija – Ministarstva ekonomskog razvoja i	Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo odbrane, Ministarstvo	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva	

<p>turizma, Ministarstva odbrane, Ministarstva vanjskih poslova, Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave prihoda i carina - u cilju jednostavnijeg izdavanja i praćenja dozvola za uvoz/brokering/tehničku pomoć naoružanja, vojne opreme i robe dvostruke namjene</p>	<p>vanjskih poslova, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava prihoda i carina, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma i dr.</p>		
<p>1.3. Elektronsko umrežavanje nadležnih institucija – u prvom redu Ministarstva ekologije, prostornog planiranja i urbanizma sa Ministarstvom ekonomskog razvoja i turizma i Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove) u cilju pregleda stanja uvoza/izvoza robe dvostruke namjene i hemikalija, u skladu sa propisima kojima se uređuje elektronsko poslovanje</p>	<p>Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Agencija za zaštitu životne sredine, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede/Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove</p>	<p>2023</p>	<p>2028</p>
	<p>Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva</p>		

1.4.	Nadogradnja nacionalnog sistema odgovora na sajber kriminal povezan sa OMU i HBRN	Ministarstvo javne uprave, Ministarstvo odbrane, Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva
1.5.	Jačanje pripremljenosti i odgovora na nadležnih službi i aktera za zaštitu od HBRN prijetnji i rizika, te sprječavanje širenja OMU	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo odbrane, Uprava policije, Ministarstvo zdravlja, Institut za javno zdravlje, Klinički centar Crne Gore, Centar za ekotoksikološka ispitivanja	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva
OPERATIVNI CILJ 2: INFORMISANJE PREDSTAVNIKA PRIVREDE, NVO, AKADEMSKE ZAJEDNICE I ŠIRE ZAINTERESOVANE JAVNOSTI U VEZI SA OBAVEZAMA KOJE PO NJIH PROIZILAZE IZ DOMENA PREVENCIJE I ZAŠTITE OD HBRN PRIJETNJI I RIZIKA, TE SPRJEČAVANJA ŠIRENJA OMU/INFORMISANJE ZAINTERESOVANE JAVNOSTI O OBAVEZAMA REGISTRACIJE I PROCEDURAMA U SLUČAJU LEGALNE PROIZVODNJE, SKLADIŠTENJA, TRANSPORTA I UPOTREBE HBRN MATERIJALA					
2.1.	Organizacija okruglih stolova, seminara, radionica, panela,	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka sprovođenja aktivnosti	Planirani datum završetka sprovođenja aktivnosti	Izvor finansiranja
		Sve institucije u domenu svoje nadležnosti	2023	2028	Preporuke za naredni period sprovođenja

predavanja na temu HBRN i proliferacionih prijetnji i rizika				Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva	
2.2. Izrada pravilnika, brošura i publikacija sa pregledom informacija o zakonodavnom okviru i obavezama u domenu HBRN i OMI	Sve institucije u domenu svoje nadležnosti	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva	
OPERATIVNI CILJ 3: UNAPRJEĐENJE KONTROLNIH MJERA U CILJU SUZBIJANJA HBRN I PROLIFERACIONIH PRIJETNJI I RIZIKA					
Aktivnosti koje utiču na realizaciju Operativnog cilja 3	Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti	Datum početka sprovođenja aktivnosti	Planirani datum završetka sprovođenja aktivnosti	Izvor finansiranja	Preporuke za naredni period sprovođenja
3.1. Organizovanje specijalističkih (HBRN) obuka za službenike nadležnih organa u cijju unapređenja znanja u ovoj oblasti i razmjene najboljih praksi o uvoznim/ izvoznim kontrolama	Ministarstvo unutrašnjih poslova, Ministarstvo odbrane, Uprava policije, Uprava prihoda i carina, Ministarstvo ekonomskog razvoja i turizma, Ministarstvo vanjskih poslova, Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencija za zaštitu životne sredine	2023	2028	Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva	

<p>3.2.</p> <p>Uspostaviti i održavati odgovarajući sistem fizičke zaštite HBRN i srodnih materijala - bezbjedno upravljanje skladištima i svim drugim objektima u kojima se nalaze HBRN materijali, roba i tehnologija dvostruke namjene, kao i druge robe koje se mogu zloupotrijebiti</p>	<p>Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, Agencija za zaštitu životne sredine, Centar za ekotoksikološka ispitivanja</p>	<p>2023</p>	<p>2028</p>	<p>Redovna budžetska sredstva/donatorska sredstva</p>	
<p>OPERATIVNI CILJ 4: UČEŠĆE U REGIONALNIM I MEĐUNARODNIM NAPORIMA U CILJU SUZBIJANJA HBRN I PROLIFERACIONIH PRIJETNJI I RIZIKA</p>					
<p>Aktivnosti koje utiču na realizaciju Operativnog cilja 4</p>	<p>Institucije odgovorne za sprovođenje aktivnosti</p>	<p>Datum početka sprovođenja aktivnosti</p>	<p>Planirani datum završetka sprovođenja aktivnosti</p>	<p>Izvor finansiranja</p>	<p>Preporuke za naredni period sprovođenja</p>
<p>4.1.</p> <p>Potpisivanje sporazuma o zajedničkoj saradnji sa drugim državama, regionalnim i međunarodnim organizacijama i inicijativama u cilju jačanja kapaciteta za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od HBRN prijetnji i rizika, te sprječavanje širenja</p>	<p>Sve institucije u domenu svoje nadležnosti</p>	<p>2023</p>	<p>2028</p>	<p>Redovna budžetska sredstva</p>	

<p>OMU i sredstava za njihovu isporuku</p>					
<p>4.2. Učešće na regionalnim i međunarodnim konferencijama, radionicama i vježbama usmjerenim na jačanje kapaciteta za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od HBRN prijetnji i rizika, te sprječavanje širenja OMU i sredstava za njihovu isporuku</p>	<p>Sve institucije u domenu svoje nadležnosti</p>	<p>2023</p>	<p>2028</p>	<p>Redovna budžetska sredstva/sponzorstva regionalnih i međunarodnih organizacija</p>	

Predlog zaključaka:

Vlada Crne Gore je na sjednici _____ razmotrila i usvojila Mapu puta za prevenciju, detekciju, suzbijanje i zaštitu od hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih prijetnji i rizika (HBRN), prevenciju i suzbijanje proliferacije oružja za masovno uništenje i sredstava za njihovu isporuku, te onemogućavanje njihovog dospijevanja u ruke nedržavnih aktera (2023-2028).